

11. INTÉZMÉNYI KÖRNYEZET

11.1. A NŐK FOGLALKOZTATÁSÁRA HATÓ JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET VÁLTOZÁSA

MAKÓ ÁGNES

Az alábbiakban a nők foglalkoztatására ható munkapiaci jogszabályi környezetnek az utóbbi tíz évben végbement főbb változásait foglaljuk össze, kitérve a gyermeknevelési ellátásokra, az adórendszer és a nyugdíjrendszer változásaira, valamint különböző munkapiaci szakpolitikai eszközökre is.

Gyermeknevelési ellátások

A kormányzat 2009-es kiadáscsökkentő intézkedései következtében a családi pótlék folyósításának időtartama a közoktatási intézményben tanuló gyermekek után az addigi 23. életévről a 20. évre csökkent, az összegét pedig befyaszották. Mivel azóta egyik kormányzat sem hajtott végre emelést, a családi pótlék összege 2008 óta változatlan (lásd az *11.1.1. táblázatban*). (Lásd 1998. évi LXXXIV. törvény)

11.1.1. táblázat: A családi pótlék havi összege gyermekenként, 2008 óta (forint)

	Két szülő	Egyedülálló szülő
Egygyermekes család	12 200	13 700
Kétgyermekes család	13 300	14 800
Három- vagy többgyermekes család	16 000	17 000
Tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő család	23 300	25 900

Forrás: 1998. évi LXXXIV. törvény.

2009-ben emellett az addig a gyermek hároméves koráig alanyi jogon járó, a nyugdíjminimum összegével azonos összegű gyermeknevelési segély (gyes) és gyermekgondozási díj (gyed) időtartamát a 2010. április 30. után született gyermekek esetében két évben maximálták (2009. évi LXXIX. törvény). A terhességi gyermekágyi segély (tgyás) és a gyed igénybeviteléhez a korábbi 180 nap helyett 365 nap biztosításban töltött időre lett volna szükség, 2010 decemberében az új kormány újfent három évre hosszabbította meg a gyed folyósításának időtartamát. A szabályozás visszamenőleg is érvényes, tehát azoknak is három évig járt az ellátás, akik 2010 áprilisa és decembere között születtek. Az új szabályozás szerint az anyák munkába való visszatérésüket követően csak négyórás részmunkaidő esetében voltak jogosultak a juttatásra (korábban a gyermek egyéves kora után a gyes igénybevitelével mellett időkorlátozás nélkül dolgozhattak). A kormány a családok támogatásáról szóló törvény módosításával (2010. évi LXVI. törvény) bevezette az örökbefogadói gyes jogintézményét, amely lehetővé tette, hogy minden, tizedik évét még be

nem töltött gyermeket örökbefogadó szülő fél évre igénybe vegye a gyest. (Korábban csak a legfeljebb hároméves gyermekek esetében volt erre lehetőség.)

A „gyed extra” néven ismertté vált 2013. évi CCXXIV. törvény értelmében 2014. január 1-től a kisgyermeket nevelő szülők a gyermek egyéves korának betöltését követően gyed, illetve gyes folyósítása mellett időkorlátozás nélkül folytathatnak kereső tevékenységet. (A korábbi szabályozás szerint a gyed mellett egyáltalán nem, a gyes mellett pedig csak részmunkaidőben lehetett munkát vállalni.) A 2014. január 1-jén vagy azt követően született újabb gyermek után járó ellátás pedig az idősebb testvére után járó ellátással egyidejűleg folyósíthatóvá vált. Tehát megszűntek a gyed és a gyes melletti munkavégzési korlátozások a gyermek egyéves kora után. Ugyanez a törvény vezette be a hallgatói gyermekgondozási díjat, vagyis az úgynevezett „diplomás gyedet”. Ezáltal lehetővé vált, hogy a nappali tagozaton felsőfokú tanulmányokat folytató hallgatók, illetve a tanulmányok befejezését követő egy éven belül gyermeket vállalók gyedre szerezzenek jogosultságot a gyermekük egyéves koráig.¹

A terhességi-gyermekágyi segély (tgyás) elnevezése 2015. január 1-től csecsemőgondozási díjra (csed) változott, a jogosultsági feltételek nem módosultak (NEA, 2015). 2016. január 1-től a jogszabály már a gyermek 6 hónapos korát követően lehetővé teszi a teljes munkaidőben történő munkavállalást a gyermekgondozási ellátásra való jogosultság megtartása mellett (NEA, 2016). 2018. január 1-től egyről két évre hosszabbodott a „diplomás gyed” jogosultságának időtartama (MÁK, é. n.).

A diákhitellel tartozó édesanyák a 2018. január 1-jét követően születendő gyermekek esetén törlesztésük felfüggesztését kérhetik a várandósság harmadik hónapját követően. Azon hitelfelvevő nők esetében, akiknek 2018. január 1-jét követően születik meg második gyermekük, vissza nem térítendő állami kamattámogatásként elengedik a diákhitel-tartozásuk felét. Harmadik vagy további gyermek megszületése esetén a hitelfelvevő anyák teljes tartozását elengedik.²

Adórendszer

2010-ben a kormány jelentősen növelte a családi adókedvezmények mértékét. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvényt módosította a 2010. évi CXXIII. törvény, ennek értelmében 2011. január 1-jétől életbe lépett az új adórendszer. Ez a korábbiaktól eltérően az egy- és kétgyermekes családokra is tartalmaz családi adókedvezményt, de kisebb mértékűt, mint a három- vagy többgyermekes családokra vonatkozóan. A családi kedvezmény gyermekenként egyszer vehető igénybe, összege pedig megosztható a közös háztartásban élő házastárssal, élettárssal (Kormány.hu, 2011). A kormány 2014-es döntése értelmében 2016 és 2019 között több lépcsőben 10 ezer forintról 20 ezer forintra növeli a kétgyermekes családok adókedvezményét (az összegeket lásd a 11.1.2. táblázatban) (NAV, 2017).

¹ 2013. évi CCXXIV. törvény.

² Diákhitelre vonatkozó kedvezmények.

11.1.2. táblázat: A gyermekenként igénybe vehető családi adókedvezmény havi összege, 2011–2018 (forint)

	Egygyermekes család	Kétgyermekes család	Három- vagy többgyermekes család
2011-2015	10 000	10 000	33 000
2016	10 000	12 500	33 000
2017	10 000	15 000	33 000
2018	10 000	17 500	33 000

Forrás: NAV (2017).

A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény módosítása alapján 2018. január 1-jétől saját háztartásban nevelt gyermeknek kell tekinteni a szülő beleegyezésével vagy kérelmére átmeneti gondozásban részesülő gyermeket is, így figyelembe vehető a családi kedvezmény szempontjából (NAV, 2017).

Nyugdíjrendszer

2011. január 1-jétől nyílt meg a lehetőség a nők részére a nyugdíjkorhatárra tekintet nélkül történő kedvezményes nyugdíjazásra, amelyet a 2010. évi CLXX. törvény szabályoz. Így életkortól függetlenül öregségi teljes nyugdíjra jogosulttá váltak azok a nők, akik legalább negyven év jogosultsági idővel rendelkeznek, és azon a napon, amelytől kezdődően a nyugdíjukat megállapítják, nem állnak biztosítási jogviszonyban. A nyugellátás szempontjából jogosultsági időnek számít a keresőtevékenységgel járó biztosítási jogviszony, valamint a gyermeknevelési ellátás időszaka.

Munkapiaci szakpolitikai eszközök

Bölcsődefejlesztés³

Az 1997. évi XXXI. gyermekvédelmi törvény 2002. évi módosítása (2002. évi IX. törvény) értelmében 2005. január 1-jétől minden, legalább tízezer fős lélekszámú településen kötelező a bölcsődei ellátás biztosítása.

A törvény újabb, 2015-ös módosítása (2015. évi CCXXIII. törvény) előírja, hogy 2017. január 1-től már nem csak a legalább tízezer fős, hanem minden olyan településen kötelező a bölcsődei ellátás megszervezése, ahol arra legalább öt gyermek tekintetében igény jelentkezik, vagy a település háromévesnél fiatalabb lakosainak száma meghaladja a 40 főt. A kötelezettség teljesítésének határideje 2018. december 31.

Ugyanez a törvénymódosítás a bölcsődei ellátás területén a (klasszikus) bölcsőde mellett három ellátási formát vezetett be: a mini bölcsődét, a munkahelyi bölcsődét és a családi bölcsődét. Az új szabályozás emellett kivezette a családi napközi jogintézményét 2017. január 1-jétől. A családi napközik korábban 20 hetestől 14 éves korig láthattak el gyermekeket, 2017-től azonban kizáró-

³ A szerző ezúton mond köszönetet Scharle Ágotának a „Bölcsődefejlesztés” című pont megírásához nyújtott segítségért.

lag háromévesnél fiatalabb gyermekek ellátásával foglalkozhatnak, és családi bölcsőde néven működhetnek tovább, ekkor továbbra is részesülnek az állami normatív támogatásból. A háromévesnél idősebb gyermekek ellátásával az úgynevezett napközbeni gyermekfelügyeletet foglalkozhatnak, amelyek piaci alapon működnek, normatív támogatás nélkül.

A 2015. évi CCXXIII. törvénnyel a kormány 2016. január 1-jétől a felsőfokú végzettségű bölcsődei gondozókra is kiterjesztette a pedagógus-életpályát. Ezáltal a felsőfokú végzettségű, pedagógus munkakörben foglalkoztatott bölcsődei gondozók bérpótléokra jogosultak. A 416/2015. (XII. 23.) kormányrendelet szerint a központi költségvetés a fenntartók részére támogatást biztosít a bölcsődében foglalkoztatott, felsőfokú végzettséggel rendelkező kisgyermeknevelők béréhez.

Az állam a bölcsődék működtetéséhez a költségvetési törvényben meghatározott normatíva formájában járul hozzá, melynek egy főre jutó éves összege 494 100 forint, ez 2010 és 2017 között nem változott (*KSH*, 2014). Mivel a normatíva nem fedezi az intézmények működési és fenntartási költségeit és a gyermekek ellátását, a gyermekvédelmi törvény 2011-es módosítása lehetővé teszi [328/2011. (XII. 29.) kormányrendelet], hogy 2012. január 1-jétől az önkormányzati fenntartású bölcsődékben az étkezésért fizetendő díjon felül úgynevezett személyi térítési díjat is szedjenek a gondozásért. Ennek összege nem haladhatja meg a díjfizetésre kötelezhető családok egy főre jutó nettó jövedelmének a 25 százalékát (*KSH*, 2013). 2018. január 1-jétől a bölcsőde és a mini bölcsőde normatív alapú finanszírozása feladat alapúvá alakult át (2017. évi C. törvény). A központi költségvetés így átlagbér alapú támogatást biztosít a fenntartó önkormányzatok részére a bérek és a szociális hozzájárulási adó kifizetéséhez. A további működési kiadásokat az önkormányzatoknak adóerő-képesség alapján kell állniuk.

Felmondási védelem

A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény kimondta, hogy a munkáltató nem szüntetheti meg rendes felmondással a munkaviszonyt a terhesség, a szülést követő hat hónap, valamint a gyermek gondozása céljára kapott fizetés nélküli szabadság időtartama alatt.

A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény – amely 2012. július 1-jétől hatályos – is rögzítette, hogy a munkáltató felmondással nem szüntetheti meg a munkaviszonyt a várandósság, a szülési szabadság, a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság, valamint az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelés időtartama alatt. Ezekre azonban – új elemként – a munkavállaló csak akkor hivatkozhatott, ha erről a munkáltatót a felmondás közlését megelőzően tájékoztatta. Az Alkotmánybíróság 2015-ben kimondta „a felmondás közlését megelőzően” szövegrész alkotmányellenességét, és megsemmisítette azt.⁴ Így a jelenleg hatályos törvény azt mondja

⁴ A kismamák felmondási védelméről.

ki, hogy a munkavállaló várandósságára akkor hivatkozhat, ha erről a munkáltatót tájékoztatta, és a felmondás közlését követő tájékoztatástól számított tizenöt napon belül a munkáltató a felmondást írásban visszavonhatja.

Atipikus foglalkoztatási formák

A gyermeket nevelő nők újbóli munkába állását segíti a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény azon előírása, mely szerint a három éven aluli gyermeket nevelő szülőt kérésére a gyermek hároméves koráig – három vagy több gyermeket nevelő munkavállaló esetén a legkisebb gyermek ötéves koráig – részmunkaidőben kell foglalkoztatni. A munkáltató ebben az esetben köteles a munkaszerződést az általános teljes napi munkaidő felének megfelelő időtartamú részmunkaidőre módosítani, azonban csak a napi négy óra időtartamú ajánlatot köteles elfogadni, a hat óra tekintetében szabadon mérlegelhet. A jogszabály értelmében a munkáltató és a munkavállaló megállapodása szerint bármikor alkalmazható részmunkaidő vagy rugalmas foglalkoztatás.

Hátrányos munkaerőpiaci csoportba tartozók foglalkoztatásához kapcsolódó kedvezmények

2007-től 2013-ig a 2004. évi CXXIII. törvény szerint Start Plusz-kártya kiáltására voltak jogosultak azok a szülők, akik a gyermeknevelési ellátás folyósításának megszűnését követő egy éven belül vagy a gyermek egyéves korának betöltését követően (a gyēs folyósítása mellett) kívántak munkát vállalni. A kártyával rendelkezők foglalkoztatása után a munkaadót a társadalombiztosítási járulék kedvezménye illette meg. A Start-kártyák igénylése 2013. január 1-jével megszűnt. A jogalkotó a hátrányos munkaerőpiaci csoportba tartozók foglalkoztatásához kapcsolódó kedvezményrendszert a Munkahelyvédelmi Akcióterv keretében a 2011. évi CLVI. törvénybe integrálta, amely 2013. január 1-jén lépett hatályba. A Munkahelyvédelmi Akcióterv a munkáltatót terhelő szociális hozzájárulási adóból és szakképzési hozzájárulásból nyújt kedvezményt a kisgyermekes munkavállalók után a gyermeknevelési ellátások folyósítása alatt, illetve azt követően.

Hivatkozások

- KORMÁNY.HU (2011): *Tájékoztató a családi adózásról*. Miniszterelnökség, Budapest.
- KSH (2013): *A kisgyermekek napközbeni ellátása, 2012. Bölcsődei gondozási díjak*. Statisztikai Tükör, július 29. 2013/58.
- KSH (2014): *Helyzetkép a kisgyermekek napközbeni ellátásáról, 2013. Kötelezettségek, lehetőségek, tények*. Statisztikai Tükör, augusztus 1. 2014/82.
- MÁK (é. n.): *Gyermekgondozási díj*. Magyar Államkincstár – Egészségbiztosítás Pénzbeli Ellátás, Budapest.
- NAV (2017): *Tájékoztató a családi kedvezmény szabályainak 2018. évi változásairól*. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Budapest.
- NEA (2015): *Változtatlan jogosultság mellett egyszerűsödnek a táppénz, a csecsemőgondozási díj, a gyermekgondozási díj és a baleseti táppénz elszámolási szabályai*. (2015.01.09.) Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő, Budapest, 2015. január 9.
- NEA (2016): *2016. január 1-jétől kedvezően változtak a „gyed extra” szabályai*. Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő, Budapest, 2016. január 19.

Törvények

1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről.
 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról.
 2002. évi IX. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény módosításáról.
 2004. évi CXXIII. törvény a pályakezdő fiatalok, az ötven év feletti munkanélküliek, valamint a gyermek gondozását, illetve a családtag ápolását követően munkát keresők foglalkoztatásának elősegítéséről, továbbá az ösztöndíjas foglalkoztatásról.
 2009. évi LXXIX. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, valamint egyes szociális tárgyú törvények módosításáról.
 2010. évi CLXX. törvény egyes nyugdíjbiztosítási tárgyú és más kapcsolódó törvények módosításáról.
 2010. évi CXXIII. törvény az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény és a könyvvizsgálói kamarai tör-

vény, valamint az európai közösségi jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését célzó adó- és vámjogi tárgyú törvények módosításáról.

2010. évi LXVI. törvény a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvénynek, valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvénynek a tankötelezettség teljesítésével összefüggő módosításáról.
 2011. évi CLVI. törvény egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról.
 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről.
 2013. évi CCXXIV. törvény egyes törvényeknek a gyermekgondozási ellátások átalakításával, valamint a szociális hozzájárulási adó megfizetése alóli kedvezmény bővítésével összefüggő módosításáról.
 2015. évi CCXXIII. törvény egyes szociális, gyermekvédelmi, családtámogatási tárgyú és egyéb kapcsolódó törvények módosításáról.
 2017. évi C. törvény Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről.

Kormányrendeletek

- 328/2011. (XII. 29.) kormányrendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról.

- 416/2015. (XII. 23.) kormányrendelet a bölcsődében foglalkoztatott, felsőfokú végzettségű kisgyermeknevelők béréhez kapcsolódó támogatásról.